PROBLEMATIKA OCHRANNÝCH PÁSIEM VODÁRENSKEJ NÁDRŽE MÁLINEC

Tomáš Ič

Budovanie vodárenských nádrží je okrem realizácie samotnej vodnej nádrže a jednotlivých objektov vodnej stavby spojené aj s potrebou prijatia opatrení potrebných pre zabezpečenie čo najvyššej ochrany kvality vody v samotnej nádrži. Vodárenská nádrž Málinec bola vybudovaná v roku 1993 a jej účelom je zabezpečenie povrchovej vody pre pitné účely pre obyvateľstvo obcí v okrese Poltár. Odber a dodávku povrchovej vody do domácností zabezpečuje Stredoslovenská vodárenská spoločnosť a.s. Banská Bystrica.

Pre ochranu územia v okolí VN Málinec boli rozhodnutím Okresného úradu životného prostredia v Banskej Bystrici č. 1056/2/330/403.1/92-Š3 a rozhodnutím Ministerstva životného prostredia SR č. 265/752/93-OOV) vymedzené ochranné pásma (vtedy pásma hygienickej ochrany) v nadväznosti na vtedy platnú úpravu Ministerstva zdravotníctva a Ministerstva lesného a vodného hospodárstva č. 17/1979 o základných hygienických zásadách pre zriaďovanie, vymedzenie a využívanie ochranných pásiem vodných zdrojov určených pre hromadné zásobovanie pitnou vodou a úžitkovou vodou a pre zriaďovanie ochranných pásiem. V uvedených rozhodnutiach bol v členení podľa ochranných pásiem a podľa jednotlivých druhov činností stanovený spôsob hospodárenia v predmetnom území. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že schválením horeuvedených rozhodnutí orgánmi štátnej správy došlo k obmedzeniu niektorých druhov činností, čo sa okrem iných skutočností prejavilo aj na migrácii obyvateľstva z danej oblasti do iných lokalít, resp. do okrajových častí ochranného územia alebo mimo neho.

Z hľadiska vodného hospodárstva bolo v čase budovania VN Málinec najdôležitejším faktorom vybudovanie žúmp k existujúcim rodinným domom a usadlostiam, čím sa malo zabezpečiť znečisťovanie odpadových vôd v jednotlivých sídelných častiach ochranných pásiem vodárenskej nádrže, prevažne v roztrúsených usadlostiach.

Obmedzenia v rámci jednotlivých druhov činností sa dotkli tak obyvateľstva, ako aj priemyselnej a poľnohospodárskej výroby, a to predovšetkým z hľadiska použitia nebezpečných látok ohrozujúcich kvalitu povrchovej a podzemnej vody v predmetnej lokalite ako sú motorové oleje, pesticídy, aplikácia postrekov a iné činnosti.

Najväčšia časť obyvateľstva je v súčasnosti sústredená v obci Látky v III. ochrannom pásme a v obci Málinec v II. ochrannom pásme. Dlhodobou snahou obce Látky je vybudovanie čistiarne odpadových vôd a kanalizácie, ktorých realizácia však viazne na nedostatku finančných prostriedkov. Atraktívna oblasť okolia obce Látky, ktorá je ideálna pre pestovanie letných a zimných športov a rekreácie, láka čoraz viac turistov zo Slovenska, ako aj zo zahraničia, čo má za následok snahu potenciálnych investorov o budovanie nových rekreačných objektov, penziónov a veľkokapacitných ubytovacích zariadení. Stavebná činnosť je rozhodnutiami o vymedzení ochranných pásiem obmedzená, táto skutočnosť však nie je rešpektovaná niektorými stavebníkmi, pričom v takých prípadoch sa jedná o nepovolenú stavebnú činnosť.

Prioritou Slovenského vodohospodárskeho podniku, š.p. OZ Banská Bystrica ako správcu a prevádzkovateľa VN Málinec je zabezpečiť ochranu kvality vody vo vodárenskej nádrži pre pitné účely so zosúladením požiadaviek stavebníkov a ostatných užívateľov ochranných pásiem, a to vytvorením podmienok pre plnohodnotné využívanie územia nad nádržou. V súvislosti s problematikou využívania vodárenskej nádrže vypracoval správca nádrže „Štúdiu ekologicky únosnej zástavby v ochranných pásmach VN Málinec“. Základným princípom uvedenej štúdie je stanovenie limitov ekologicky únosnej zástavby a ostatných činností realizovaných v lokalite ochranných pásiem vodárenskej nádrže a stanovenie k tomu zodpovedajúcich opatrení pre zabezpečenie ochrany kvality vody tak v samotnej nádrži, ako aj v celom jej povodí. Tento materiál by mal slúžiť ako podklad pre územnoplánovaciu dokumentáciu obcí Látky a Málinec a po jeho odsúhlasení orgánom štátnej vodnej správy by mal predstavovať záväzný podklad aj pre rozhodovaciu činnosť orgánov štátnej správy pri povoľovaní stavieb v predmetnej lokalite.

Súčasne správca a prevádzkovateľ VN Málinec pracuje na realizácii návrhu zmeny rozhodnutia o vymedzení ochranných pásiem a spôsobe hospodárenia v nich, do ktorého zapracuje závery uvedenej štúdie. Schválením nového rozhodnutia by malo dôjsť k efektívnejšiemu a pružnejšiemu riešeniu povoľovania stavieb a ostatných činností v ochranných pásmach s prioritou zachovania dostatočnej ochrany kvality povrchových a podzemných vôd v predmetnej lokalite. Tento postup bude následne aplikovaný pri riešení obdobných problémov aj na ostatných vodárenských nádržiach v správe SVP, š.p. OZ Banská Bystrica.

Kľúčové slová: vodárenská nádrž Málinec, ochranné pásma vodárenskej nádrže, ochrana kvality vody, žumpa, čistiareň odpadových vôd, odpadové vody, ekologicky únosná zástavba, územnoplánovacia dokumentácia, orgán štátnej správy

Problems in protection area of storage reservoir Málinec. *Building of water-supply reservoirs in addition to realization reservoirs and other objects of the water structure is connected also with recieving of necessity precautions to security high water quality protection in reservoir. Water-supply reservoir Málinec was built in 1993 and it´s destined also for potable purposes for population in villages of Poltár county. Water consumption and supplying to houses prevides Stredoslovenská vodárenská spoločnosť, a.s. Banská Bystrica.*

To water quality protection in water-supply reservoir Málinec and in it´s basin was marked boundaries of protection area by Decission of County enviroment office in Banská Bystrica num. 1056/2/330/403.1/92-Š3 and by Decission of Ministry of Enviroment of Slavak republic num. 265/752/93-OOV, with connecting to instruction of Ministry of Health and Ministry of Water management num. 17/1979 about basic hygienic rules to establishing, marking and utilization protection area of water resources destined for mass supplying by potable water. In this Decissions and rules was determined way of management in the locality of protection area. In generally it´s possible to note that passing of the rules and Decissions came to restriction of some activities. It revealed in migration of the people from area near water reservoir Málinec to more far, especially periphery parts of protection area or outside.

From standpoint of water management after the water reservoir Málinec was built the most important factor has been building casspits to existing houses and objects. This measure could reach make safe waste water in separately settlements of water-supply reservoir protection area, especially in alone parts.

Restrictions connected with activities in this location had influence not only to population, but also to industry and agriculture, especially from standpoint of using dangerous wastes, which threaten quality of surface and groundwater in location as motor oils, pestucides, cropspraying, insecticide application and other danger activities.

The most population is actually living in Látky village in III. Protection area and in Málinec village in II. protection area. A long-term effort of Látky village is building of sewage plant and sewerage system. Realizotion of this objects is stagnating, because the lack of money. The attractive locality of Látky village is ideal to do summer and winter sports and of course to recreation. This locality urges tourists from Slovakia and also from abroad. This cause aspirations potential investors to build a new recreation objects, pensions and hotels. But construction activity has been by Decissions of protection area boundaring restricted and this reality hasn´t been respected by some building investors and it means illegal building activity.

The priority of Slovenský vodohospodársky podnik, š.p. OZ Banská Bystrica as manager of water reservoir is to secure protection of water quality in reservoir for potable purposes and also allow requirements of builders, investors and the other protection area users. This could be reached by creation of possibilities to full using area over reservoir. In relating to problems of using water-supply reservoir OZ Banská Bystrica has developed „The Study of ecological acceptable building development in protection area of water-supply reservoir Málinec". The basic principle of the Study is to determine limits of ecological acceptable buildig development, determine limits of another activities, which are made in protection area territory and also determining of necessary precautions to security water quality in reservoir and it´s basin. This Study could help as source to make a territorial plan of Látky and Málinec villages. After it´s ratification by enviroment beraus it could mean an obligatory document also to decission activity of all state organs to allowing of building object in the territory.

Simultaneously OZ Banská Bystrica has been working on motion of change of Decission about protection area boundaries and activities in the territory. In the motion will be incorporated conclusions of the Study. Ratification of new decission could bring more effective solving problems connected with allowing of buildings and another activities in the area with priority to secure protection of water quality. This way will be applicated by OZ Banská Bystrica to solving the same problems also in other water-supply reservoirs destined for potable purposes.

Key words: water-supply reservoir Málinec, protection area of storage reservoir, water quality protection, casspit, sewage plant, waste water, ecological acceptable building development, territorial plan, state organs

---

Základné charakteristiky vodárenskej nádrže Málinec a jej ochranných pásiem

Vodárenská nádrž Málinec

Vodárenská nádrž Málinec je vybudovaná na vodnom toku Ipeľ v r. km 193,8 nad obcou Málinec v okrese Poltár v Banskobystrickom kraji. Vodná stavba bola dobudovaná v investorstve Vodohospodárskej výstavby, š.p. Bratislava v roku 1993 a v súčasnosti je v správe Slovenského vodohospodárskeho podniku, š.p. odštepný závod Banská Bystrica.

Účelom vodárenskej nádrže je zabezpečenie pitnej vody pre Stredoslovenskú vodárenskú spoločnosť a.s. a transformácia povodňovej vlny. Voda z vodnej nádrže sa využíva aj na výrobu elektrickej energie v MVE.

Povodie vodárenskej nádrže Málinec sa nachádza na južných svahoch Slovenského Rudohoria a administratívne spadá do dvoch okresov. Severná časť povodia je situovaná v katastrálnom území obce Látky v okrese Detva, južná časť spolu so samotnou vodárenskou nádržou spadá do katastra obce Málinec v okrese Poltár.

Celé povodie je odvodňované tromi väčšími povrchovými vodnými tokmi – Ipeľ, Chocholná a Smolná.

Ochranné pásma vodárenskej nádrže

Na ochranu kvality povrchových a podzemných vôd sú nad VN Málinec vyhlásené tri ochranné pásma (OP): I. ochranné pásmo s rozlohou 3,1412 km^2,
II. ochranné pásmo s rozlohou 33,50 km^2,
III. ochranné pásmo s rozlohou 46,4 km^2.

Ochranné pásma boli vymedzené príslušnými rozhodnutiami ešte pred uvedením vodnej stavby do prevádzky (rozhodnutie Okresného úradu životného prostredia v Banskej Bystrici č. 1056/2/330/403.1/92-Š3 a rozhodnutie Ministerstva životného prostredia SR č. 265/752/93-OOV). Uvedenými rozhodnutiami bol súčasne určený spôsob hospodárenia v ochranných pásmach.

Územie spadajúce do ochranných pásiem VN Málinec predstavuje malú retenčnú schopnosť. Dôvodom tohto stavu je málo priepustné podložie s prevahou ílov a ilimerizovaných pôd, ako aj nadmerné odlesňovanie svahov predmetného územia. Uvedené skutočnosti spôsobujú rýchly povrchový odtok vôd a intenzívnu vodnú eróziu.

Zásadné problémy v ochranných pásmach VN Málinec

Územie ochranných pásiem VN Málinec je z hľadiska využitia možné rozdeliť na:

1. prírodnú krajinu - prezentovanú zalesneným územím predstavujúcim súvislé lesy,
2. urbanizovanú krajinu - obec Látky spolu s pôvodnými osadami Mláky, Polianky, Paseky, Prašivá, Bykovo...
   - obec Málinec tvorená časťami Ipeľský Potok, Vlčovo a Dobrý Potok.

Po výstavbe VN Málinec počet obyvateľov v jednotlivých osadách začal pozvoľne klesať. V súčasnosti je osídlenie sústredené do obce Látky v III. ochrannom pásme. Osady zmenili svoj charakter prevažne na rekreačné víkendové využitie. Táto skutočnosť bola spôsobená tak vyššie uvedenými rozhodnutiami orgánov štátnej správy o vymedzení ochranných pásiem a spôsobe hospodárenia, ako aj stavebnou uzáverou v rokoch 1974 - 1995. V rozhodnutiach o vymedzení OP boli stanovené podmienky hospodárenia v ochranných pásmach so zákazom výstavby nových objektov, čo malo za následok stagnáciu týchto osád. Povolená bola len prestavba jestvujúcich objektov bez zmeny účelu ich využitia.

Až do súčasného obdobia nie je v obci Látky, ako aj ostatných sídelných útvaroch vybudovaná zodpovedajúca kanalizácia a čistiareň odpadových vôd. Odpadové vody sú zachytávané v septikoch a žumpách. Likvidácia týchto odpadových vôd mimo ochranných pásiem v súlade s platnými rozhodnutiami nie je preukázaná takmer u žiadneho vlastníka rodinného domu alebo rekreačného objektu, pričom sa mnohokrát jedná o vývoz odpadových vôd do chráneného územia.

Jednotlivé činnosti a ich vplyv na kvalitu povrchových a podzemných vôd

Slovenská republika v rámci životného prostredia, tak ako aj v ostatných oblastiach, pri snahe o začleňovanie sa do európskych štruktúr prijíma a upravuje legislatívne predpisy, ktoré spĺňajú podmienky vyspelých západných krajín a kritériá Európskej Únie.

Územnú ochranu vôd v rámci osobitnej ochrany prírody a krajiny ustanovuje zákon NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Vstupom SR do európskych štruktúr bol prijatý systém ochrany prírody aj prostredníctvom vybudovania sústavy chránených území známych pod názvom

NATURA 2000. Tento program by mal vytvoriť nové podmienky ochrany vzácnych území a jeho cieľom je zachovanie a vytvorenie prírodného dedičstva významného tak pre Slovenskú republiku ako členský štát, ako aj pre EÚ ako celok. Táto sústava chránených území by mala zabezpečiť ochranu najvzácnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov vyskytujúcich sa na území štátov Európskej únie. Ochranné pásma vodárenskej nádrže Málinec spadajú do chránenej vodohospodárskej oblasti horného toku Ipľa, Rimavice a Slatiny a program NATURA 2000 sa priamo dotýka aj ochranných pásiem VN Málinec, pričom v OP a v k. ú. obce Látky sa nachádza prírodná rezervácia Habáňovo, ktorá podlieha piatemu stupňu ochrany.

Už pred uvedením vodárenských nádrží do prevádzky boli orgánmi štátnej správy vyhlásené ochranné pásma (vtedy pásma hygienickej ochrany). V tejto súvislosti často dochádza k stretu záujmov v rámci jednotlivých činností, a to predovšetkým v chránených územiach.

Vplyvy jednotlivých druhov činností na kvalitu povrchových a podzemných vôd v ochranných pásmach vodárenskej nádrže Málinec:

Oblasť osídlenia

Najväčšia časť obyvateľstva sa sústreďuje v obciach Látky a Málinec. V osadách, prislúchajúcich do katastrálneho územia oboch obcí, sa počet obyvateľov z roka na rok zmenšuje. K tejto migrácii obyvateľstva prispievajú najmä obmedzenia vzťahujúce sa na II. ochranné pásmo VN Málinec, ako aj nedostatok pracovných príležitostí v tejto lokalite. V rozhodnutiach o vymedzení OP a spôsobe hospodárenia v nich sa zakotvili opatrenia, na základe ktorých sa z titulu ochrany kvality vody ďalšia výstavba nových objektov zakazuje a prestavba existujúcich stavieb obmedzuje. Povolené sú len také stavebné činnosti, pri ktorých nedôjde k zhoršeniu kvality povrchových a podzemných vôd v predmetnej lokalite.

Obec Látky až do súčasného obdobia nedisponuje zodpovedajúcou kanalizáciou, ani čistiarňou odpadových vôd, ktoré sú zachytávané do septikov a žúmp. Likvidácia týchto odpadových vôd mimo územie ochranných pásiem nie je preukázaná takmer u žiadneho vlastníka rodinného domu a mnohokrát sa jedná o vývoz do chráneného územia.

Obec sa usiluje riešiť aj problém divokých skládok odpadov, ktoré však nie je schopná z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov likvidovať na vlastné náklady.

Separátny problém predstavujú trvalo osídlené usadlosti dvoch vlastníkov hospodárskych objektov v II. ochrannom pásme nádrže. Jedná sa o obyvateľov obce Ipeľ, ktorí pred výstavbou VN Málinec nepristúpili s Vodohospodárskou výstavbou š.p. Bratislava na dohodu o vybudovaní zariadení na likvidáciu odpadových vôd. Z toho titulu sú odpadové vody na oboch usadlostiach odvádzané priamo do okolitého terénu bez ochranných opatrení na zachytávanie extrementov a fekálií.

Oblasť rekreácie

Z hľadiska využívania predmetného územia na rekreačné účely sa ako najväčším problémom ukazuje likvidácia odpadových vôd. Po uvedení vodnej nádrže Málinec do prevádzky zostala väčšina objektov v jednotlivých osadách opustená a tieto sú obývané len ako rekreačné víkendové objekty.

SVP, š.p. OZ Banská Bystrica sa v súčasnom období čoraz viac stretáva s požiadavkami na výstavbu nových rekreačných objektov a prestavbu pôvodných objektov, zväčša hospodárskych budov na penzióny, rekreačné objekty a iné stavby s vyššou kapacitou, a to z dôvodov hospodárskych, zdravotných a kultúrnych ako spoločensky naliehavých odvetví.

V lokalite obce Látky sa nachádza aj niekoľko lyžiarskych stredísk, ktoré je potrebné funkčne integrovať a dobudovať vybavenosťou štandardu potrebného pre ich chod. V týchto strediskách je vybudovaných niekoľko veľkokapacitných zariadení slúžiacich pre rekreačné využitie.

Oblasť poľnohospodárstva

Aj v tejto oblasti prevládajú činnosti, ktoré priamo súvisia s kvalitou povrchových a podzemných vôd vo vodárenskej nádrži Málinec. Jedná sa predovšetkým o spásanie dobytka pri prameniskách vodných tokov, pričom pastvy nie sú oplotené a zvieratám je umožnený prístup priamo k vodným tokom.

Ďalší problém predstavuje skladovanie maštaľného hnoja, ktoré nie je v súlade s požiadavkami na ochranu kvality vody, pričom často dochádza k jeho aplikácii na poľnohospodársku pôdu. OZ Banská Bystrica ako správca ochranných pásiem VN Málinec pri vykonávaní pravidelných kontrol OP nachádza nové zdroje maštaľného hnoja, zvyšky ktorého stekajú do povrchových a podzemných vôd.

V ochranných pásmach VN Málinec sa realizuje aj uskladňovanie agrochemikálií s potenciálnou možnosťou splachu týchto látok do vodných tokov, prípadne priamo do vodárenskej nádrže.

Z hľadiska sústredenej poľnohospodárskej výroby pôsobí v predmetnej lokalite v súčasnosti Roľnícke družstvo Látky, poľnohospodárske družstvá Poltár a Málinec a Agro Rátka ktoré takisto predstavujú istú mieru ohrozenia kvality vody. Okrem ustajňovania hospodárskych zvierat a skladov maštaľného hnoja sa v objektoch uvedených družstiev skladujú aj chemikálie a umelé hnojivá. Súčasťou týchto poľnohospodárskych stredísk sú močovkové nádrže, sklady na benzín, naftu a iné ropné produkty, kyselinu sírovú, ako aj strojové parky. Ohrozenie kvality povrchových a podzemných vôd vzniká pri porušení funkčnosti a vodotesnosti žúmp a pri ich preplnení, pri aplikácii hnojív, ako aj pri pasení dobytka, kedy pri zrážkovej činnosti môže dôjsť k splachovaniu produktov z jednotlivých zariadení na kumuláciu odpadových vôd a prevádzkovej činnosti poľnohospodárskych družstiev do povrchového a podzemného odtoku.

Oblasť lesného hospodárstva

V oblasti lesného hospodárstva hlavný problém predstavuje ťažba drevnej hmoty a jej preprava zo svahov na prístupové komunikácie, pričom často dochádza k vstupu mechanizmov do prítokov VN Málinec a vytváraniu brodov bez premostení. Takýto spôsob odvážania drevnej hmoty zvyšuje riziko kontaminácie vody ropnými látkami.

Ropné látky na pohon mechanizmov by mali byť nahradené biologickými olejmi, prípadne mechanizáciu odvážajúcu drevo z blízkosti vodných tokov by mali nahradiť lanové systémy, čo je však v našich podmienkach ekonomicky nerealizovateľné.

Ďalším problémom z hľadiska lesného hospodárstva v minulosti predstavovala nekontrolovaná ťažba dreva a nadmerné odlesňovanie svahov, čo malo za následok zvýšenie erózie územia.

Oblasť dopravy

Z hľadiska dopravy je potrebné poukázať predovšetkým na cesty a komunikácie, z ktorých mnohé nie sú vybavené odlučovačmi ropných látok. To isté platí aj pre veľkokapacitné parkoviská v blízkosti rekreačných zariadení.

Isté riziko predstavuje aj komunikácia III. triedy z obce Látky do obce Málinec, ktorá v dĺžke 3,1 km tvorí hranicu medzi I. a II. ochranným pásmom a štátna cesta II/526 Hriňová – Kokava nad Rimavicou v severozápadnej časti III. ochranného pásma, ako zberná komunikácia ciest III. triedy.

Oblasť vodného hospodárstva

V lokalite ochranných pásiem VN Málinec rozptýlenosť zástavby nevytvára dostatočné podmienky pre hromadné zásobovanie vodou z verejných vodovodov. Vo väčšine osád je zásobovanie pitnou vodou riešené zo studní majiteľov chát, prípadne z miestnych prameňov.

Verejný vodovod je vybudovaný v obci Látky a v obci Šoltýska. Všetky veľkokapacitné rekreačné zariadenia využívajú pre pitné účely zdroje podzemnej vody. V osade Ipeľský potok sa používa dokonca závadná pitná voda.

Za účelom zneškodňovania odpadových vôd majú veľkokapacitné rekreačné zariadenia vybudované biologické septiky a vlastné ČOV, ktoré sú však vo väčšine prípadov nefunkčné. Vzniká tak riziko prenikania nepredčistených vôd do pôdnych štruktúr, kde spodnými vodami gravitujú do vodných tokov a samotnej vodárenskej nádrže.

V rámci obce Látky je vybudovaná kanalizačná sieť, ktorá je však t. č. nefunkčná. Všetky trvale osídlené objekty obce majú vybudované vlastné žumpy alebo suché hygienické zariadenia na

likvidáciu odpadových vôd, čo však nepredstavuje vhodný spôsob vzhľadom na súčasné požiadavky pre zneškodňovanie OV.

Prioritným cieľom obce Látky v súčasnom období je dobudovať kanalizačnú sieť s vybudovaním novej čistiarne odpadových vôd.

Zhodnotenie kvality vody vo vodárenskej nádrži a prítokoch VN Málinec

Sledovanie kvality vody vo vodárenskej nádrži Málinec a jej prítokoch vykonáva SVP, š.p. odštepný závod Banská Bystrica od vybudovania samotnej nádrže. Odbery vzoriek a ich následné vyhodnocovanie sa realizuje s početnosťou 24 x ročne, čo predstavuje odber vody 2 x za mesiac.

Sledovanie kvality vody pre odbery na pitné účely sa vykonáva so zohľadnením Smernice rady 75/440/EHS z roku 1975 o požiadavkách na kvalitu PV určenú na odber pitnej vody, ako aj podľa Smernice rady 7579/869/EHS z roku 1979, ktorá sa týka metód merania a frekvencie odberu vzoriek a analýz povrchovej vody určenej na odber pitnej vody. Cieľom hodnotenia kvality vody podľa uvedených dokumentov je zjednotenie odberov vzoriek a analýz povrchovej vody, čím sa vytvoria rovnaké podmienky sledovania v jednotlivých štátoch a zabezpečí sa zníženie znečistenia vôd.

Odber vzoriek povrchovej vody vykonáva OZ Banská Bystrica prostredníctvom Odboru ochrany kvality vôd. Odbery a vyhodnocovanie vzoriek sa zameriava na prítomnosť fekálnych koliformných, psychrofilných, ako aj iných druhov baktérií, výskyt dusičnanov a dusitanov, amoniaku, pH vody a iných biologických a mikrobiologických ukazovateľov.

Z meraní kvality povrchových vôd vyplýva, že najhoršie ukazovatele dosiahla kvalita vody v rokoch 1997 – 1998 na vodných tokoch Chocholná a Smolná ako prítokoch rieky Ipeľ nad vodárenskou nádržou, a to z hľadiska výskytu psychrofilných a koliformných baktérií bola nameraná trieda IV.

Na základe dlhodobých meraní a sledovaní kvality vody v predmetnej lokalite je zrejmé, že najviac koliformných baktérií ako indikátora znečistenia vody teplokrvnými živočíchmi (aj človekom) v povrchových vodných tokoch vtekajúcich do VN Málinec, sa vyskytuje v mesiacoch jún – september, kedy v povodí vrcholí sezóna pasenia hospodárskych zvierat, rastlinnej výroby a letnej rekreácie.

Odbery vzoriek a určovanie kvality vody v jednotlivých profiloch povodia napomáha prevádzkovateľovi – OZ Banská Bystrica aj pri vykonávaní pravidelných kontrol, kedy sa zameriava práve na lokality so zvýšenými koncentráciami znečistenia povrchovej vody.

Súčasné požiadavky v rámci jednotlivých činností v OP VN Málinec

V súvislosti s vydaním rozhodnutí orgánmi štátnej vodnej správy o vymedzení ochranných pásiem a spôsobe hospodárenia v nich došlo po vybudovaní VN Málinec k zmene štruktúry osídlenia posudzovanej oblasti. Väčšina obyvateľstva sa v súčasnosti sústreďuje v obci Látky, ostatné sídelné útvary vo forme osád sú trvalým osídlením zaťažené len minimálne, pričom sú v súčasnom období využívané predovšetkým na rekreačné účely.

V období posledných rokov správca VN Málinec zaznamenal zvýšený záujem o prestavbu jestvujúcich, ako aj o výstavbu nových objektov v III. ochrannom pásme VN Málinec. Súčasná ponuka ubytovacích kapacít v predmetnom území nepostačuje pokryť nároky na neustále sa zvyšujúce požiadavky turistov, a to z hľadiska kvantity, ako aj kvality poskytovaných služieb.

Neustále vzrastajúci počet žiadateľov o stavebné povolenie vytvára tlak na príslušné stavebné úrady, ako aj prevádzkovateľa VN Málinec. Stavebná činnosť je podľa rozhodnutí o vymedzení OP obmedzená, čo nie je rešpektované niektorými stavebníkmi. V takých prípadoch je na posúdení orgánov štátnej správy ďalšia existencia takýchto nepovolených stavieb, ktoré tieto objekty zväčša dodatočne legalizujú.

Naďalej zostáva otvorený problém dvoch vlastníkov hospodárskych objektov v obci Ipeľ v II. ochrannom pásme nádrže, z usadlostí ktorých sú odpadové vody odvádzané priamo do okolitého terénu bez ochranných opatrení.

V súčasnosti vypracovaný územný plán obce Málinec (II. ochranné pásmo) plne rešpektuje opatrenia uvedené v horeuvedených rozhodnutiach o vymedzení ochranných pásiem, pričom v rámci

katastrálneho územia obce Málinec sa predpokladá do roku 2015 využitie jestvujúcich objektov, a to len na rekreačnú činnosť.

V rámci obcí Ipeľský Potok, Málinec a Látky bola rozhodnutím ONV v Lučenci v roku 1974 vyhlásená stavebná uzávera s tým, že bola povolená výstavba len za podmienok splnenia hygienických opatrení daných okresným hygienikom Lučenec. Stavebná uzávera bola v roku 1995 zrušená s odvolaním sa na platné rozhodnutia o vymedzení ochranných pásiem a spôsobe hospodárenia v nich, v ktorých je stanovené, za akých podmienok je možné stavebnú činnosť v OP vykonávať.

V roku 1981 začali práce na vyhotovení Územného plánu obce Látky, ktorý bol dokončený v roku 1987 s tým, že nerešpektoval III. ochranné pásmo VN Málinec. V súčasnom období nie je v rámci obce Látky vypracovaný žiadny dokument, ktorý by rešpektoval opatrenia v ochranných pásmach vodárenskej nádrže.

Aktuálne Obecný úrad v Látkach pracuje na dopracovaní projektovej dokumentácie pre vybudovanie kanalizácie a ČOV vzhľadom na v súčasnosti kladené kvantitatívne požiadavky na zneškodňovanie odpadových vôd v predmetnej lokalite.

Návrh na riešenie problematiky ochranných pásiem VN Málinec

Na základe zvyšujúceho sa počtu žiadostí o prestavbu jestvujúcich, resp. výstavbu nových objektov, prevažne rekreačných chát a penziónov, SVP, š.p. OZ Banská Bystrica vypracoval „Štúdiu ekologicky únosnej zástavby v ochranných pásmach vodárenskej nádrže Málinec“, ktorá by mala predstavovať podklad pre územno-plánovaciu dokumentáciu obcí Látky a Málinec, pričom po odsúhlasení štúdie orgánom štátnej vodnej správy by táto mala predstavovať záväzný podklad pre rozhodovaciu činnosť a povoľovanie stavieb orgánov štátnej správy v ochranných pásmach nádrže.

Súčasne OZ Banská Bystrica ako správca a prevádzkovateľ VN Málinec vypracuje návrh na zmenu rozhodnutia o vymedzení ochranných pásiem a spôsobe hospodárenia v nich, do ktorého zapracuje aj závery uvedenej štúdie, v ktorej správca nádrže stanovuje limity zástavby, ktoré boli zo strany orgánov štátnej správy akceptované.

Záverom je potrebné uviesť, že prioritou prevádzkovateľa VN Málinec je zabezpečeniu ochrany kvality vody pre pitné účely, avšak aj zosúladenie požiadaviek potenciálnych stavebníkov a ostatných užívateľov ochranných pásiem, avšak s prioritou nezhoršiť, prípadne zlepšiť kvalitu povrchových a podzemných vôd v predmetnej lokalite a zároveň umožniť plnohodnotné využívanie územia v okolí vodárenskej nádrže Málinec aj na rekreačné účely, čo významnou mierou napomáha aj k hospodárskej udržateľnosti tejto turisticky atraktívnej oblasti.

Literatúra

SVP, š.p. odštepný závod Banská Bystrica, odbor vodohospodárskeho a technického rozvoja (2004): Štúdia ekologicky únosnej zástavby v ochranných pásmach vodárenskej nádrže Málinec,.

Bakaljarová M. (2005): Manipulačný poriadok pre vodnú stavbu Vodárenská nádrž Málinec, SVP, š.p. OZ Banská Bystrica.

Autor

Ing. Tomáš Ič, SVP, š.p. OZ Banská Bystrica, Partizánska 69, 974 01 Banská Bystrica, tomas.ic@svp.sk